

Werkgroep opwaardering inrichting Alexanderkerk

Eindrapportage

Inleiding

Onderstaand treft u het verslag aan van de werkgroep die in september 2022 door de kerkenraad werd ingesteld om knelpunten m.b.t. de inrichting van de Alexanderkerk te inventariseren en advies uit te brengen over verbetermogelijkheden.

De aanleiding voor het instellen van een werkgroep was enerzijds dat de kerk toe is aan grootonderhoud en anderzijds dat er klachten binnenkwamen over een 'rommelige situatie' in de kerk. Bekend was al lange tijd dat er geen goede opslagvoorziening in de kerk aanwezig is en dat de hoge houten vloer in de noordbeuk onveilig is. Mogelijk dat in één totaalpakket van maatregelen de binnenzijde van de kerk een opwaardering zou kunnen krijgen.

De werkgroep heeft haar opdracht in twee fasen uitgevoerd. In een eerste fase werden een tweetal verkenningen uitgevoerd: een inventarisatie en beoordeling van de huidige inrichtingstoestand en een inventarisatie van het huidig gebruik van de kerk en de te verwachten ontwikkelingen daarin. Op basis van deze beide inventarisaties werd een program van eisen opgesteld en een eerste opzet voor herinrichting gemaakt. Na een presentatie in de gemeentevergadering werd besloten de plannen verder in detail uit te werken.

De voor u liggende rapportage is een eindverslag van de werkgroep-activiteiten en tegelijk oplevering van het gevraagde advies.

Inventarisatie van knelpunten

De werkgroep is gestart met het inventariseren en beoordelen van de huidige inrichtingstoestand. Deze inventarisatie treft u aan in de hierbij gevoegde bijlage 1 'inventarisatie en beoordeling huidige inrichtingstoestand'.

Onderstaand een samenvatting daarvan, gerubriceerd in een vijftal aandachtsgebieden:

1. Achterstallig onderhoud

De onderhoudstoestand in de kerk laat te wensen over. Op diverse plekken laat het stucwerk los. Na herstel daarvan is sauswerk nodig, eveneens verfwerk van kozijnen en banken. Verder is o.a. onderhoud nodig aan de elektrotechnische installatie om te voldoen aan de huidige NEN-normen en omzetting naar led-verlichting.

2. Rommelig aanzien en onhandige geplaatst gebruiksmateriaal

Op diverse plekken wordt de kerk ontsierd. Delen van doophekken staan her en der tegen wanden. Een oude kluis staat erg in het zicht en op een onhandige plek vlak voor een kapstok en vitrine. Een lelijke replica staat prominent op het koor. Diverse rommeltjes bevinden zich op diverse plaatsen in de kerk, o.a. onder de preekstoel, onder de orgelgalerij en in het trappenhuis naar de toren. Midden in het aanzicht naar het liturgisch centrum staat een camera hoog op statief met kabels over de vloer. De beeldschermen zitten niet op de meest optimale zichtplek. Een kast met geluidsapparatuur staat onhandig en in het zicht voor/ bij de gedachtenishoek.

3. Veiligheidsmankementen

De verhoogde vloerdelen zijn lastig toegankelijk voor mindervaliden en hebben al verschillende keren geleid tot akelige valpartijen. Bij de opgang naar het koor ontbreekt een leuning.

4. Beperkingen t.a.v. multifunctioneel gebruik

Er is weinig ruimte voor het schenken van koffie- en thee. De houten vloer beperkt het flexibel kunnen plaatsen van stoelen; de stoelen zijn bovendien niet stapelbaar.

5. Beperkingen m.b.t. cultuurhistorische waarden

Een vitrine voor het tentoonstellen van de oude Statenbijbel, de serie ambtsdragers-kerkboeken en andere waardevolle stukken ontbreekt. Ook de cultuurhistorische waarde van de bijzondere kerk verdient veel meer aandacht.

Inventarisatie huidig en toekomstig gebruik

Nadat de knelpunten qua inrichting in beeld waren gebracht voelde de werkgroep de behoefte om meer zicht te krijgen op het gebruik van de kerk. Met name ook de te verwachten ontwikkelingen daarin zijn van belang, omdat er nu keuzes moeten worden gemaakt voor de komende 35-40 jaar, keuzes voor aanpassingen waar komende generaties als gebruikers lange tijd mee verder moeten kunnen.

Om meer zicht te krijgen op een mogelijk veranderende behoefte ten aanzien van de inrichting heeft de werkgroep contact gezocht met de diverse gebruikers van de kerk. Behalve de reguliere kerkgangers werden daarbij betrokken de 20+ groep, de begrafenisvereniging, Team Open Kerk, Tsjerkepaad-vrijwilligers, basisschool De Tarissing, dorpsbelang, etc.

Terugziend naar de situatie van 1986/1987 en samenvattend stellen we vast dat het gebruik van de kerk in ruim 35 jaar tijd ingrijpend veranderd is en dat verwacht mag worden dat veranderingen in gebruikersbehoeften zich verder door zullen ontwikkelen.

Voor nadere info zie bijlage 2 'Huidig gebruik en te verwachten ontwikkelingen in het gebruik'.

Uitgangspunten voor de planuitwerking

De knelpunten- en gebruikersinventarisatie is vervolgens besproken met architectenbureau Adema. Op basis hiervan is een Program van Eisen opgesteld om als uitgangspunt te dienen voor het opstellen van een uitwerkingsplan.

1. **Kerk** | het kerkelijk gebruik is en blijft de primaire functie
2. **Veiligheid** | de kerk dient bij elke vorm van gebruik zo veilig mogelijk te zijn
3. **Ontmoeting** | de kerk moet een belangrijke plek worden voor ontmoeting
4. **Vaste inrichting** | geen onnodige verplaatsing van doophekken en meubilair
5. **Sfeervol en opgeruimd** | middeleeuwse sfeer | voldoende bergruimte
6. **Expositie en presentatie** | historie van de plek delen | grafzerken zichtbaar

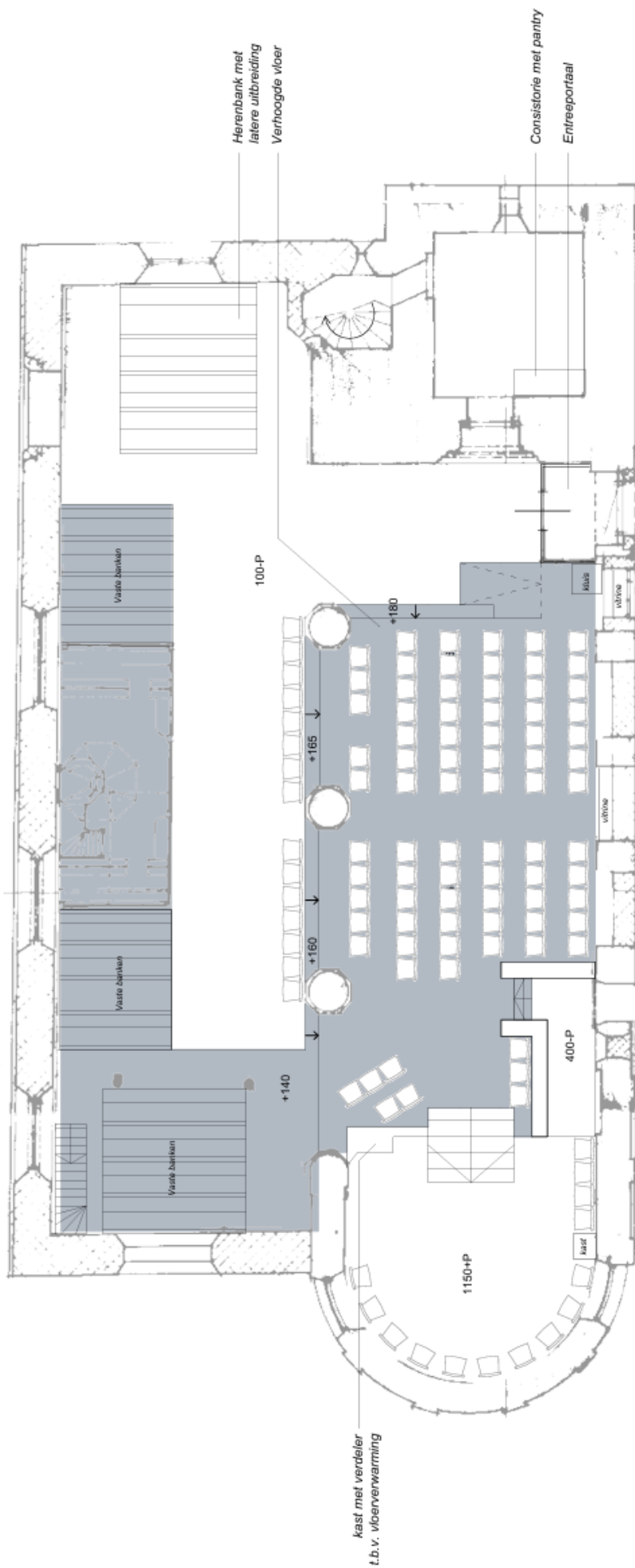
Het plan in grote lijnen.

Op basis van dit Program van Eisen heeft architectenbureau Adema samen met de werkgroep herinrichting het volgende herinrichtingsplan ontwikkeld:

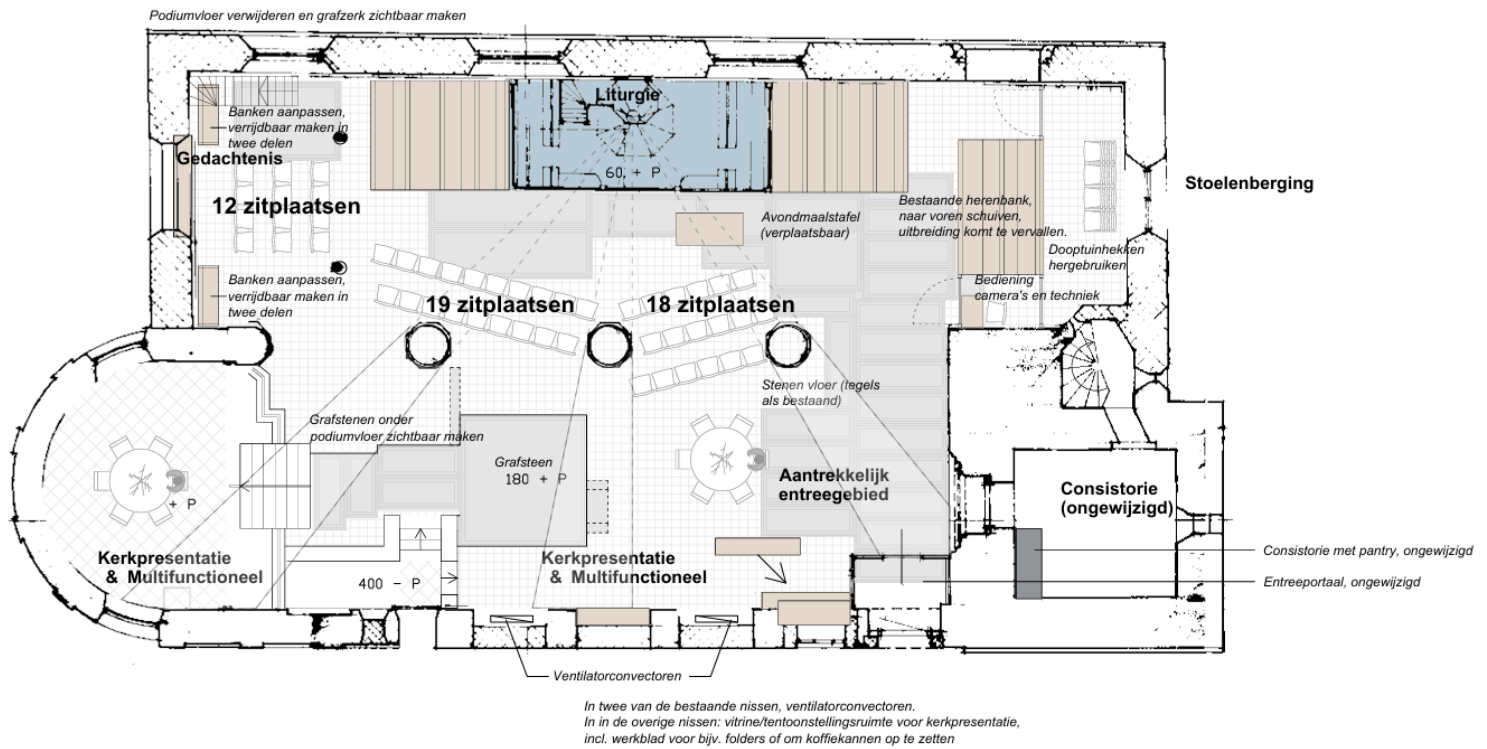
- De zuidbeuk en de ruimte tussen de pilaren blijft primair bestemd voor diensten. De banken-blokken krijgen (op de plek van de zijstukken van het doophek) frontstukken. Deze frontstukken komen vrij uit banken die verwijderd worden. Het liturgisch centrum rond de preekstoel blijft verder ongewijzigd.
- De noordbeuk krijgt grotendeels een bestemming als multifunctioneel gebied.
- De verhoogde houten vloerdelen worden (zoveel als mogelijk is) verwijderd.
- Het westelijk deel van de noordbeuk wordt primair bestemd voor ontmoeting met koffie en thee. Het gebied kan ook gebruikt worden voor het bijplaatsen van stoelen (bij diensten met veel mensen).
- De nissen in de noordmuur krijgen een bestemming voor presentatie van cultuurhistorisch materiaal.
- De grote grafsteen van Maria van Tjaerda (boven de Tjaerda-grafkelder) komt in het zicht te liggen. Ambitie is om de Tjaerda-grafkelder in het zicht te krijgen, dan wel toegankelijk te maken.
- Het aantal (reguliere) stoelen wordt gereduceerd naar circa 50 stuks; het aantal zitplaatsen in banken tot 50, totaal zo'n 100 reguliere zitplaatsen.
- De herenbank wordt teruggebracht naar zijn oorspronkelijke vorm/omvang (2-rijen).
- Achter de herenbank wordt een opbergruimte gecreëerd (de westzijde van de zuidbeuk).
- De banken onder het orgel worden verwijderd; in plaats daarvan komen losse stoelen.
- De gedachtenishoek (voorheen in een hoek in de zuidbeuk) krijgt een prominente plaats onder de orgelgalerij; daarbij een mogelijkheid om daar tegenover plaats te nemen.
- De grote grafsteen van Wilcke van Holdinga en zijn vrouw Teth van Sjaerda wordt in het zicht gebracht; zo mogelijk ook de Eysinga-grafkelder daaronder d.m.v. een glazen doorkijkvloertegel.
- Er komt een centrale plek voor de bediening van de techniek (incl. filmen) naast de herenbank.
- De schermen worden enigszins verplaatst, zodanig dat er meest optimaal zicht is vanaf de (nieuwe) zitplekken volgens de nieuwe indeling.

Tekeningen

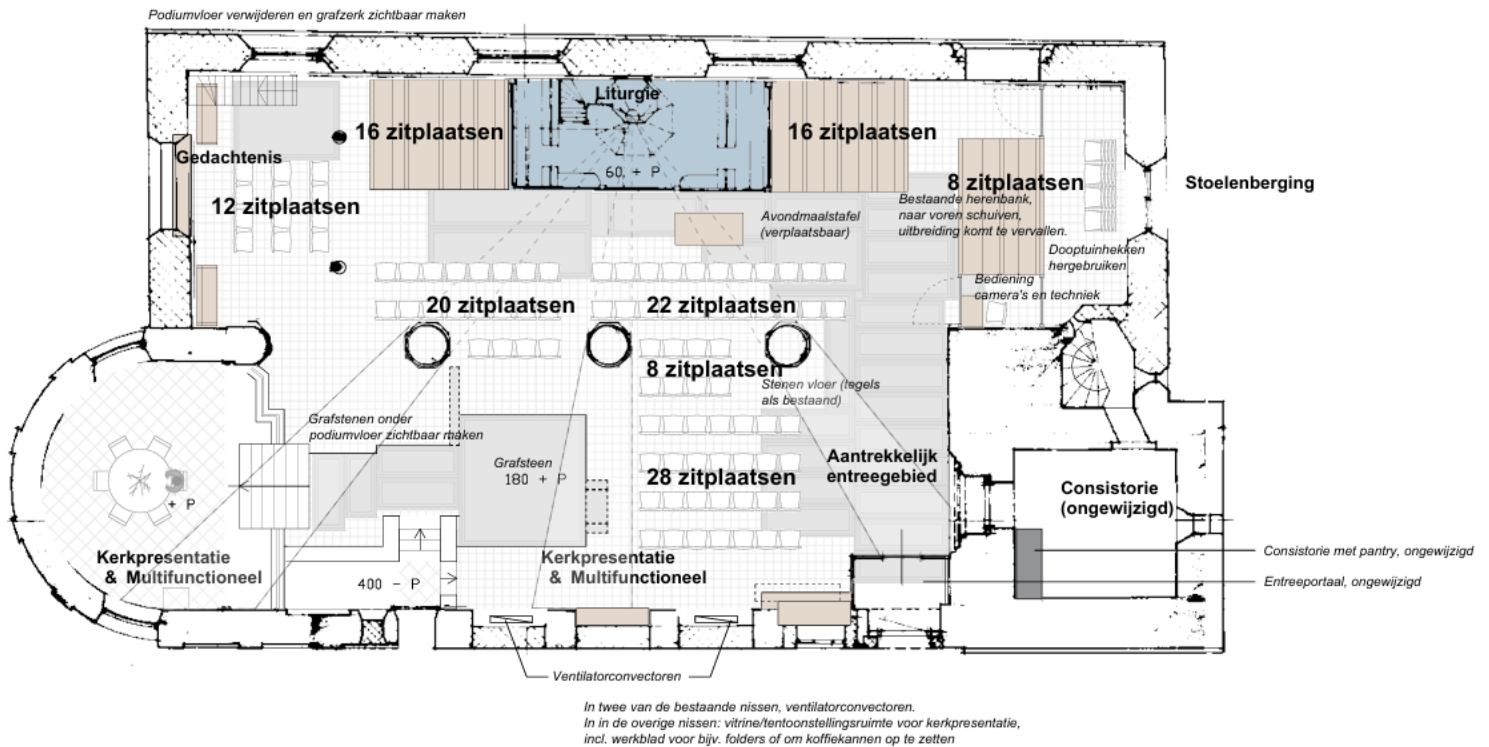
De inrichting is vervolgens uitgewerkt in tekeningen; onderstaand de bestaande situatie, daarna de beoogde basisopstelling en een opstelling voor diensten, waar veel mensen verwacht worden.

bestaande situatie

Beoogde inrichting, basisopstelling A

Beoogde inrichting, opstelling dienst met veel mensen

Vervolg verslaggeving

Accordering gemeentevergadering

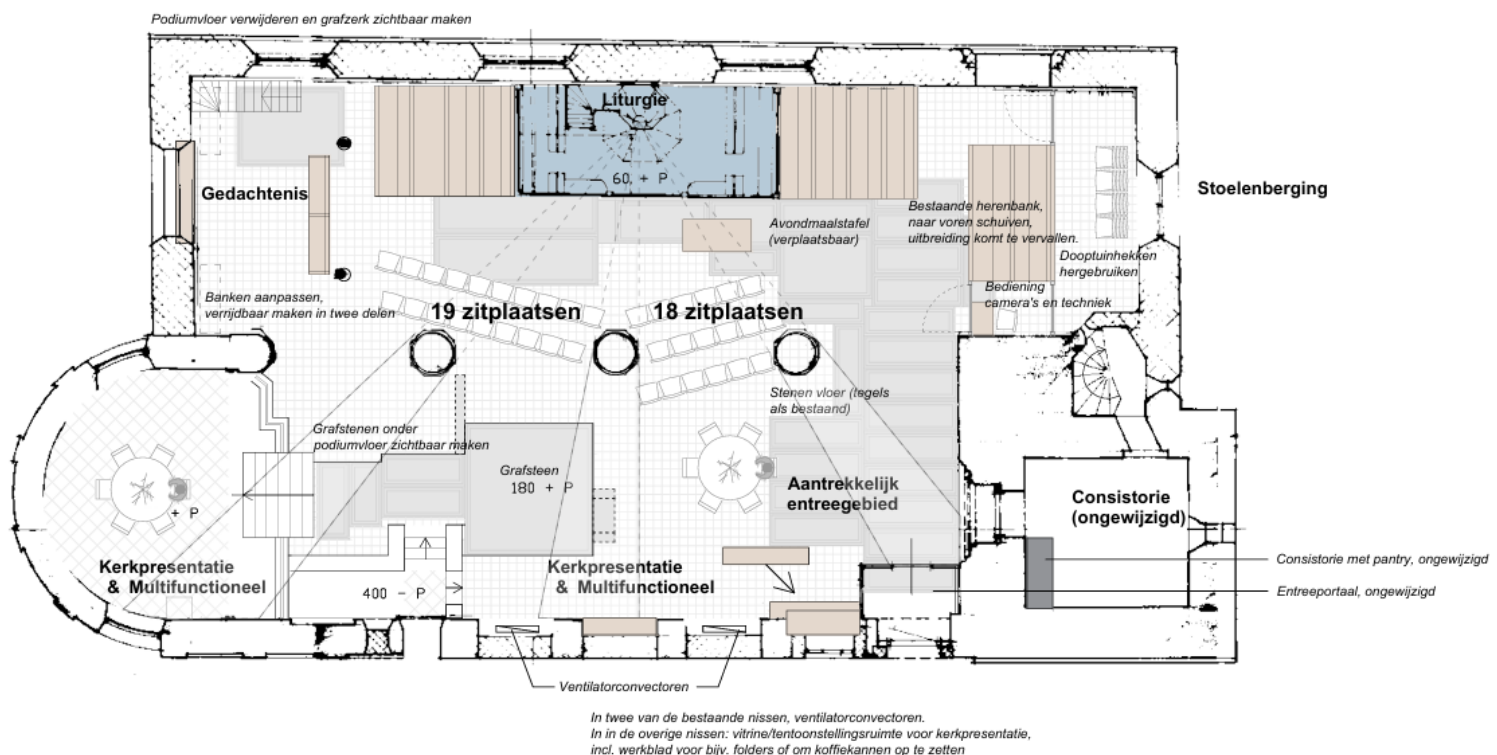
De architect heeft eind 2023 op basis van dit plan een globale inschatting gemaakt van de kosten die gemoeid zijn met dit project voor aanpassing en onderhoud van het interieur/binnenzijde kerk. Vervolgens heeft de werkgroep de projectplannen gepresenteerd in de gemeentevergadering van 10 april 2024. Naar aanleiding van de positieve reacties op die gemeenteavond besloot de kerkenraad de werkgroep de opdracht te verlenen om het plan verder in detail uit te gaan werken.

Afgifte vergunning

Een belangrijk te nemen volgende stap was om in overleg met zowel de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed als Hûs en Hiem tot overeenstemming te komen. De voorwaarden van de beide toezichtorganen spitsten zich toe op hergebruik van de doophekken en hergebruik van een deel van de banken onder de orgelgalerij.

Overeenstemming werd bereikt door de doophekken her te bestemmen ter plaatse van de realisatie van de opbergruimte achter de herenbank.

Voor wat betreft hergebruik van banken werd een oplossing gevonden door één bank in twee stukken te plaatsen tegen de achterwand onder de orgelgalerij. Bij bijzondere gelegenheden kunnen de beide bankdelen aan elkaar gekoppeld worden en geplaatst worden vóór de gedachtenishoek, bijvoorbeeld op een lichtjesavond. Zie de onderstaande tekening.

Beoogde inrichting, basisopstelling B

De vergunning voor uitvoering van het plan werd vervolgens afgegeven in november 2024.

Financieel hoofdstuk

Beschikbare baten

De werkgroep heeft zich vanaf april 2024 toegelegd op aanvraagtrajecten voor het verkrijgen van subsidiegelden. Vervolgens kwam er een actie op gang vanuit de werkgroep Team Open Kerk om benefietconcerten te gaan organiseren. En eveneens een spontane actie vanuit de gemeente om een bazaar te gaan organiseren.

Eén en ander heeft tot nu toe de volgende resultaten opgeleverd:

Toegezegde subsidies vanuit fondsen:

- bijdrage Cultuurfonds	€	25.000,-	
- bijdrage Insinger Stichting	-	7.500,-	
- bijdrage dr. Hendrik Muller Fonds	-	5.000,-	
- bijdrage Meindersma-Sybesma Fonds	-	5.000,-	
- bijdrage Frans Mortelmans Stichting	-	5.000,-	
- bijdrage Van Heloma Stichting	-	3.000,-	
- bijdrage Juckema-Siderius Fonds	-	1.000,-	
- bijdrage St. Soc. en Cult. belangen Damwoude	-	<u>500,-</u>	
Subtotaal			€ 52.000,-

<u>Resultaat dorpsacties:</u> - benefietconcerten (tot nu toe)	€	4.100,-	
- bazaar	-	<u>4.500,-</u>	
			€ <u>8.600,-</u>

Totaal beschikbaar voor aanpassingen aan het interieur € **60.600,-**
=====

- Opm. 1. De toegezegde subsidies hebben allemaal betrekking op 'bouwkundige aanpassingen'; deze middelen zijn dus niet beschikbaar voor 'onderhoud' en ook niet voor de 'bijkomende kosten' (inventaris).
2. De uit dorpsacties verkregen middelen zijn ontvangen voor herinrichting, dus voor 'bouwkundige aanpassingen' of voor 'bijkomende kosten' (inventaris), maar niet voor 'onderhoud'.
3. Het bovenstaande overzicht toegezegde subsidies betreft een tussenstand; er zijn nog subsidieaanvragen onderweg.

Uitvoeringswijze en kostenraming

Aannemersbedrijf Van der Werff uit Dokkum is eind 2024 gevraagd offerte uit te willen brengen voor de uitvoering van het projectplan. Dit, vanwege de wijze waarop dit bedrijf de werkzaamheden uitvoert aan de buitenzijde van de kerk en de ruime mate van tevredenheid daarover van de kant van ons als opdrachtgever. Het betreffende aannemersbedrijf heeft aangegeven van harte bereid te zijn om het werk met hulp van vrijwilligers uit te voeren. Daartoe dienen twee vrijwilligers als coördinatie-aanspreekpunt te fungeren (2 'aanstuurvrijwilligers').

Aannemersbedrijf Van der Werff heeft vervolgens een uitwerking gemaakt in de vorm van een 'open begroting', op basis van een plan van aanpak, c.q. werkomschrijving, aangeleverd vanuit architectenbureau Adema (bijlage 3). De open begroting is hierbij gevoegd als bijlage 4.

Opm. 1. De kostenopstelling is gebaseerd op het kostenniveau van 2025. Bij uitvoering in 2026 dient rekening te worden gehouden met een opslagpercentage vanwege kostenstijging.

Opm. 2. Het project kan worden uitgevoerd in bouwteam, waarbij het architectenbureau het toezicht en de bouwbegeleiding verzorgt.

Opm. 3. Een opdracht aan de aannemer dient ruim voor aanvang van de uitvoering te worden verstrekt, vanwege de omvang van de restauratieportefeuille van de aannemer enerzijds en personeels-schaarste anderzijds.

Investeringsafweging

Vanwege de wens van het moderamen om alsnog ook de keuze te kunnen maken om enkel onderhoud aan de kerk uit te voeren, zijn de kosten van onderhoud in de open begroting van de aannemer in blauw gearceerd. In een apart rekenblad is de verdeelopstelling inzichtelijk gemaakt (bijlage 5).

Onderstaand volgt een opstelling waarin de beide opties (het complete plan, dan wel enkel uitvoering van onderhoud) tegen elkaar afgewogen worden.

Opm.: Op de vraag in hoeverre het eventueel mogelijk is om een tussenvorm te kiezen (dus één of meer onderdelen uit het aanpassingsplan laten vervallen) heeft de architect geantwoord dat dat niet in alle gevallen mogelijk is, omdat het een afgewogen en samenhangend totaalplan betreft. Mocht daar behoefte aan zijn dan moet er een nieuwe ontwerpslag plaatsvinden (met extra architectkosten).

	<u>het complete plan</u>	<u>enkel uitvoering van onderhoud</u>
<u>Bouwkundige kosten</u>		
- uitvoeringskosten aannemer	€ 197.100,-	€ 89.300,-
- kosten architect en adviseurs	- 17.000,-	- 8.000,- (ingeschat)
Totaal bouwkundige kosten	€ 214.100,-	€ 97.300,-
Af: subsidies	- 52.000,-	- -, (subsidies vervallen)
<u>Bijkomende kosten</u>		
- beeld- en geluidsapparatuur	€ 22.000,-	€ 22.000,-
- vervanging verlichting	- 3.000,-	- 1.000,- (ingeschat)
- vervanging gordijnen	- 5.000,-	- 5.000,-
- vervanging meubilair	- 12.000,-	- 2.000,- (ingeschat)
Totaal bijkomende kosten	€ 42.000,-	€ 30.000,-
Af: acties in het dorp	- 8.600,-	- 8.600,-
Niet in de begroting opgenomen kosten voor het schilderen van banken en vloeren		€ 10.000,- (ingeschat)
Totaal investeringsbegroting	€ 195.500,-	€ 128.700,- (verschil = € 66.800,-)

Het kostenverschil tussen enkel uitvoering van onderhoud of het complete plan

Het verschil in kosten tussen het volledig uitvoeren van het plan of alleen uitvoering van onderhoud wordt voorlopig ingeschat op een bedrag van € 66.800,-. We mogen echter verwachten dat dit bedrag nog belangrijk omlaag kan worden gebracht door aanvullende subsidietoekenningen.

Op dit moment zijn er nog drie subsidieaanvragen onderweg, t.w.:

- een bijdrage vanuit het Ridderschap van Fryslân (hoogte onbekend)
- St. Bouwcultuurfonds Friesland (onderzoek verzakking preekstoel; € 2.600,-)
- Mr. Paul de Gruyter Stichting (hoogte onbekend)

Bovendien kan er (door het opschuiven van de uitvoering naar de periode januari-april 2026) in de komende tijd nog actief gewerkt worden om nog meer extern geld binnen te krijgen voor realisatie van het plan waarvoor we als gemeente in april 2024 gekozen hebben. Zo is er de mogelijkheid om nog een keer opnieuw een poging te doen om in aanmerking te komen voor een IMF-subsidie bij de provincie Fryslân. Dat kan voor een bedrag van max. € 42.000,- En, er zijn meer - nog niet eerder benaderde - fondsen aan te schrijven. De werkgroep is van harte bereid om zich daar verder voor in te zetten en ziet daar ook dus goede mogelijkheden toe!

De realiteit gebiedt te melden dat het niet zo kan zijn dat het volledige kostenverschil opgebracht zal gaan worden door middel van subsidiegelden. Mocht het zo zijn dat we als gemeente willen dat het

genoemde verschil in z'n geheel genivelleerd wordt, dan zullen er initiatieven moeten komen om nieuwe activiteiten op touw te zetten. We hebben als gemeente in de afgelopen periode laten zien dat we daar heel goed in zijn! De bazaar-groep heeft een netto-opbrengst gerealiseerd van € 4.500,- en het Team Open kerk (met een collecte-opbrengst van tot nu toe € 4.100,-) zal zeker een netto opbrengst van 5.000 euro gaan halen.

Er is dus meer mogelijk! En dat betekent dus dat het niet uitgesloten moet worden om het complete plan (t.o.v. de keuze van enkel onderhoud) kostenneutraal uit te voeren!

Anderzijds is het natuurlijk ook niet zo dat er geen bijdrage vanuit de financiële middelen van de kerk verlangd mag worden voor de bekostiging van aanpassingen in de kerk. In tegendeel; we hebben een 'restauratiefonds'. Daaruit moet het regulier onderhoud bekostigd worden voor zowel de binnenzijde als de buitenzijde van de kerk, maar is ook bedoeld voor bekostiging van aanpassingen, juist vanwege het feit dat onderhoud niet het enige is dat kosten met zich meebrengt om de kerk 'bij de tijd' te houden.

Het kostenplaatje van het gehele restauratieplan (dus voor dekking van de kosten van zowel de buitenzijde als de kosten voor onderhoud en aanpassingen aan de binnenzijde) ziet er nu zodanig uit dat - dankzij de vrijwilligersinzet, acties en subsidies - ruim betaald kan worden uit de in het restauratiefonds aanwezige financiële middelen.

Dat er op dit moment kritisch gekeken wordt naar bestedingen vanuit het restauratiefonds is natuurlijk heel begrijpelijk, want de exploitatie is niet in evenwicht en ook de liquiditeit is op dit moment niet op orde. Er zullen dus (op het niveau van de exploitatie) mogelijk pijnlijke maatregelen moeten worden genomen om de reguliere exploitatie op termijn weer op orde te krijgen. De werkgroep verwacht – mede gelet op de visie vanuit het landelijk PKN – oplossingsgerichte adviezen van de financiële commissie die deze problematiek op dit moment bestudeert.

Feit is, dat we kunnen vaststellen, dat we het als Protestantse Gemeente voor elkaar kunnen krijgen om tegen zeer geringe extra kosten (misschien zelfs wel kostenneutraal!), ons Godshuis – naast het uitvoeren van onderhoud - dusdanig op te waarderen dat we als gemeente daar in de komende 35-40 jaar heel goed mee vooruit kunnen.

Wat levert de keuze ons op om het gehele plan uit te voeren?

Als we als gemeente met elkaar achter het plan blijven staan om het op het P.v.E. gebaseerde plan uit te voeren, dan mogen we verwachten de komende 35-40 jaar vooruit te kunnen in een volledig gerenoveerd Godshuis, aangepast aan de tijd met alle noodzakelijke voorzieningen, een plek voor ontmoeting, veilig en vertrouwd, sfeervol, opgeruimd en multifunctioneel geschikt voor allerlei doeleinden.

We kunnen het als Protestantse Gemeente voor elkaar krijgen om voor alle gebruikers, jong en oud, met al onze verschillen, ons Godshuis dusdanig her in te richten dat alle betrokken gemeenteleden zich daarin thuis voelen, dat er voor mede-gebruikers meer gebruiksmogelijkheden ontstaan en dat er voor gasten meer ruimte komt om de stilte te ervaren, een kaarsje te branden of een muzikale activiteit of cultureel-historisch moment te ervaren in onze bijzondere Alexanderkerk.

Naar de toekomst toe openen we belangrijke meegroei-mogelijkheden voor onze gemeente en de voor ons liggende gezamenlijke aanpak biedt een prachtige kans om een stukje praktisch gemeentebouw te realiseren. Een ander bijkomend punt is dat met het weghalen van de houten vloer in de noordbeuk de huidige vloerverwarming op die plek vervangen gaat worden door twee stuks ventilator-convectoren. Daarbij is geen lange opwarmtijd meer nodig, hetgeen zeer waarschijnlijk een kostenbesparing zal opleveren.

De werkgroep ziet vol verwachting uit naar een besluit van de kerkenraad, zodanig dat de uitvoering van het werk (in welke vorm dan ook) plaats kan vinden in de periode januari – april 2026.

Rinsumageast, 17 maart 2025.

De werkgroepleden, Paul Moore, Tetty Sikma, Simon Boersma, Nelly v.d. Galiën, Tjitske Kooistra en Ed Zietsma